

crkva u svijetu

RASPRAVE I ČLANCI

EUHARISTIJA U OBJAVI

Jošip Marčelić

Uvod

Da možemo što bolje slijediti novozavjetni izvještaj o ustanovi euharistije, dobro je imati na pameti slijedeće dobro poznate stvari:

— Apostoli svjedoče Isusovo otajstvo u svjetlu njegova uskrsnuća. Sve što je Isus činio i govorio za vrijeme svojega zemaljskog života u tom svjetlu poprima svoje dublje značenje.

— Prva kršćanska zajednica prvotno živi otajstva vjere i svjedočenjem ih prenaša. Tek nešto od toga, kasnije je, po nadahnuću Duha Svetoga, zabilježeno u svetim knjigama. Novozavjetni su izvještaji napisani za vjernike konkretne crkvene zajednice u čijem iskustvu vjere su i življeni.

— Stari zavjet u svojem postupnom očitovanju Boga priprema i najavljuje otajstvo euharistije. Isus će također čitavim svojim životom pripremati to otajstvo. Na Posljednjoj večeri konačno će sazreti čas da Isus objavi svoju ljubav ustanovom euharistije.

— Budući da je izvještaj o ustanovi temeljni događaj za shvaćanje Euharistije, potrebno je posebno se na njemu zaustaviti. Taj nam izvještaj donose: Mk 14, 22-25; Mt 26, 26-29; Lk 22, 14-20; 1 Kor 11, 23-25. Ivan se osvrće na euharistiju donoseći Isusov govor o kruhu života (Iv 6).

— U novije vrijeme biblijska kritika općenito prihvaća da je jasna i očita vjera prvotne Crkve u euharistiju, samo što neki postavljaju pitanje o tomu, da li je ta vjera plod prvotne Crkve ili to potječe od Isusa Krista. Zbog toga je potrebno zaustaviti se na tom odnosu prvotne kršćanske zajednice i Isusa Krista.

1. Autentičnost izvještaja o ustanovi euharistije

a) Tekstovi o ustanovi euharistije odražavaju liturgijski ambijent u kojemu su se upotrebljavali, naime u Jeruzalemu i Antiohiji. Možemo navesti slijedeće razloge koji nas upućuju na liturgijski značaj izvještaja:¹

— Odlomak se jasno razlikuje od konteksta. Kod sinoptika se uvodi riječima: »i dok su jeli«; a Pavao upotrebljava kulturni izraz »ho Kyrios«; — u izvještaju se zaustavlja samo na onom općenitom što vrijedi za svako slavljenje euharistije, te se vrlo malo osvrće na konkretno bogato odvijanje jedne gozbe, kao što je Vazmena. To se shvaća, ako se taj navještaj promatra u njegovom liturgijskom ambijentu;

— u tom liturgijskom ozračju također se lakše shvaća poziv sudionicima: »uzmite, jedite, pijte«, kao i kod Luke i Pavla izraz »za vas«, te naredba da se to opetuje; kalež se naziva kao nešto dobro poznato (to poterion);

— na liturgijski ambijent upućuje zbitost i kratkoća izraza, kao i paralelizam između riječi blagoslova nad kruhom i vinom;

— u 1 Kor zapaža se da stil nije Pavlov; i kod Mk stil je u izvještaju uzvišen i hijeratski, što ne odgovara Markovu stilu, koji je jednostavan;

— Pavao se poziva na tradiciju i upotrebljava rabinske izraze koji označavaju tradiciju (paralambanein — paradidonai);

— nadalje, Markov tekst (Mk 14, 22-25) ne uklapa se savršeno u sadašnji kontekst: početak retka 22. opetovanje je r. 18. i začuđuje da se nikako ne spominje vazmeno janje, iza priprema o kojima je bilo govora u rr. 12-16.

b) Ovo liturgijsko porijeklo, vrlo staro, za nas je izvanredno svjedočanstvo za autentičnost i autoritet evanđeoskih tekstova. U tome su složni katolički i nekatolički kritičari. Na temelju toga zaključuje se, da je evanđeoska predaja o euharistiji sigurno nastala prije 40. god. posl. Kr. (J. Jeremias). Na nju se poziva i Pavao koji joj želi biti vjeran i izravno je veže s prvotnim propovijedanjem. Naime, apostol Pavao, prije obraćenja židovski rabin, nikako ne bi prihvatio nauku o euharistiji da nije ukorijenjena u toj tradiciji, koja seže do Isusa Krista (usp. 1 Kor 11, 23).² Ta upravo zbog Zakona on je progonio kršćane, a u euharistiji se »pije krv«, što se i te kako protivi Zakonu.

c) Potpuno je dakle sigurno da je prvotna Crkva čvrsto vjerovala u ustanovu euharistije sa strane Isusa Krista. Da to odgovara čitavom životu i djelu Isusa Krista, istaknut ćemo, pošto se ponajprije zaustavimo na poruci tekstova ustanove.

2. Poruka tekstova o ustanovi euharistije

Da možemo shvatiti smisao Isusovih riječi i čina, potrebno je preko izvještaja o ustanovi i po načinu kako se slavila Vazmena večera doći

¹ Usp. J. Betz, *L'Eucarestia come mistero centrale. Fondamento biblico-teologico*, u *Mysterium Salutis*, Queriniana, 8. 232—238.

² Usp. A. Grail—A. M. Roguet, *L'Eucaristia*, u *Iniziazione teologica*, Morcelliana, IV, 420—421.

do povijesne zbilje u kojoj je Spasitelj na starim obredima utemeljio Novu Pashu.³

a) Isus slavi euharistiju u okviru Vazmene večere, kako ističu sinoptici. Važno je stoga staviti Isusove riječi i čine u okvir židovske Pashe, da bismo shvatili njihov smisao. Prvotne kršćanske zajednice u Palestini i Antiohiji živjele su tu zbilju pa im je evanđelisti nisu trebali dozivati u pamet.

Pashalna je gozba kod Židova obnavljala spomen na oslobođenje iz egiptaskog ropstva, što se izražavalo simbolikom jela i riječima. Započimalo se blagoslovom ovog blagdana i vina. Iza toga se pila prva čaša. Nakon pranja desne ruke blagovalo se predjelo spremljeno od gorkih trava na spomen teških godina ropstva u Egiptu. Iza toga bi glavar obitelji držao kratki govor da podsjeti na značenje blagdana i na simboličko značenje raznih jela koja su se posluživala: beskvasni kruh, vazmeno janje, vino. S osjećajima radosti i zahvale recitiralo se prvi dio Hallela (skup zahvalnih psalama: 113-114) i pila se druga čaša vina. Poslije toga se pralo obe ruke i započimao je glavni dio obroka s blagovanjem beskvasnog kruha i vazmenog janjeta, što je bilo uokvireno u dva svečana čina: na početku bi glavar obitelji blagoslovio kruh, lomio ga i dijelio prisutnima (Berakha), a na kraju bi izrekao zahvalni blagoslov nad trećom čašom vina koja bi kružila među uzvanicima. Ovim bi činom završila Vazmena večera i recitirao se drugi dio Hallela (Pss 115-118).⁴

Na temelju tih povijesnih podataka i evanđeoskih izvještaja, može se uspostaviti vjerojatni redosljed Isusove Posljednje večere kako slijedi. Pranje nogu je, možda, bilo potaknuto pranjem što se obavljalo na početku predjela. Isus je time dao primjer poniznosti i ljubavi (Iv 13, 2-15). Navještaj Judine izdaje vjerojatno se zbio za vrijeme predjela i zalogaj što ga je Isus pružio izdajici bio bi od gorkog zelja (Mk 14, 17-21; Mt 26, 20-25; Iv 13, 21-30). Prije početka blagovanja Janjeta Isus se oprostio od starog obreda židovske Pashe (Lk 22, 15-18). Napokon, riječi posvete nad kruhom i vinom Isus je izgovorio prigodom dvaju svečanih čina, tj. blagoslova i lomljenja beskvasnog kruha (Berakha) i blagoslova treće čaše vina. Na taj način Stari savez, koji je na Sinaju bio zapečaćen krvlju žrtava (Izl 24, 4-8), Učitelj zamijenjuje Novim savezom koji će svojom krvlju zapečatiti na križu (Lk 22, 27).

b) *Vratimo se evanđeoskom izvještaju.*

Nakon opisa pripreve Posljednje večere, očekivao bi se opis Vazmene večere. Međutim, Mk i Mt prenose samo ustanovu euharistije. Vazmena večera tek je usput spomenuta riječima »dok su jeli« (Mk 14, 18; Mt

³ U egzegezi izvještaja ustanove euharistije slijedimo *Il Messaggio della salvezza*, LDC, IV, 525-543; usp. E. J. Mally, *Il vangelo secondo Marco* (14, 22-25), u *Grande Commentario biblico*, Queriniana, 889-890; J. L. McKenzie, *Il vangelo sec. Matteo* (26, 26-28), u *Grande Comm. bibl.*, 961; C. Stuhlmüller, *Il vangelo sec. Luca* (22, 14-20), u *Grande Comm. bibl.*, 1026-1027).

⁴ Usp. *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj. 531-532; usp. također C. Fouard, *Cène*, u DB, II, 408-417, posebno 413-415; H. W. Beyer, *Eulogeo*, u TWNT, II, 751-761; posebno 757-758.

26, 21). Luka pak sažeto iznosi Pashalnu večeru, te tako bolje određuje okolnosti ustanove euharistije, koja je postavljena na vrhuncu čitave Posljednje večere (Lk 22, 14; usp. 22, 14-16).

Isus je svjestan da posljednji put svetkuje s učenicima Pashu pred svoju smrt. Ova večera postaje tako oprosna večera, kako to ističe Ivan (Iv 14). Zbog toga je Isus tako živo čeznuo za njom (Lk 22, 15). Konačno dakle dolazi do punog ostvarenja njegovo poslanje na svijetu. On će zamijeniti židovsku Pashu euharistijom, mjesto slike doći će zbilja.

Spasiteljeva tvrdnja da neće više na zemlji blagovati Pashu, nije znak žalosti, nego pogled prema Gozbi koju će blagovati u kraljevstvu Božjem. Taj pogled ublažava njegovu patnju, koja je već tu prisutna u svojoj gorčini (Lk 22, 15, 21 sl.; Iv 13, 18 sl. 36 sl.).

Slično i kod čaše — drugog važnog čina u Pashalnoj večeri — ističe da je neće više piti ovdje na zemlji, nego tek u kraljevstvu Božjem (Mk 14, 25). Nova zbilja, euharistija, zauzima svoje mjesto; zbilja zamjenjuje sliku (Lk 22, 17). U Mk i Mt tu se već zapaža eshatološka perspektiva: novo vino pit će se u slavi kraljevstva Božjega, u kući Oca (Mk 14, 25; Mt 26, 29).

U Luke je uočljiv paralelizam između židovske Pashe i euharistije: s jedne strane Vazmeno janje s blagoslovnom čašom, od čega se Isus oprašta, s druge tijelo i krv Kristova, što ustanovljuje kao novu zbilju. Tako se slave dvije stvarnosti u jednom događaju, a vazmeno slavije postaje veličanstveni uvod za ustanovu euharistije, u kojoj se ostvaruje kraljevstvo Božje.

Usred pashalne gozbe Isus ustanovljuje novi kult. Učitelj uzima sa stola kruh, koji je najvjerojatnije bio beskvasni, budući da se sve to slavilo u okviru Pashalne večere.⁵ Zahvalna molitva bila je uobičajena kod svakog jela i nije trebala biti po nekom obrascu. Vjerojatno je Isus izrekao jednu spontanu molitvu, koja odgovara ovom uzvišenom času. On je naime u toku Posljednje večere u jednoj trajnoj spontanoj molitvi (usp. Iv 17).

Kada glavar obitelji lomi kruh i dijeli uzvanicima, to kod Židova označuje bratstvo i jedinstvo sustolnika. Velika važnost tog čina vidi se odatle, što prvi kršćani euharistiju nazivaju jednostavno »lomljenje kruha« (usp. Dj 2, 42).

Pošto je Isus razlomio kruh, pruža ga učenicima riječima: »Ovo je moje tijelo«. Ovo spada među najsvečanije riječi koje je Isus izgovorio. On svečano tvrdi, da je to što drži u rukama njegovo tijelo. Kao što je u životu jednom riječi ozdravljao bolesnike, tjerao duhove, zapovijedao prirodnim elementima, i to se ispunjavalo, tako i sada izgovara svoju svemoguću riječ. Sjetimo se kako je gubavcu rekao: »Budi čist« — i on je odmah ozdravio (Mk 8, 3) ili kako je mrtvom mladiću zapovijedio: »ustani« — i on je živ ustao (Lk 7, 14-15). Tu je svemoguća Kristova

⁵ Neki drže da kruh nije bio beskvasan, budući da se ta Vazmena večera slavila dan prije.

riječ koja ostvaruje ono što označuje, Dakle, ono što Isus drži u rukama i što apostoli gledaju doista je tijelo Kristovo.

Teško je ustanoviti koju je riječ Isus upotrijebio u aramejskom za svoje tijelo. Prema Isusovu govoru o obećanju euharistije (Iv 6, 51-58), gdje Isus govori o »pūti« i »pūti — krvi«, što su inače uobičajeni izrazi u SZ, vjerojatno je, da je Isus rekao: »Ovo je pūt moja« (den /hū/ bisri); gdje naravno, prema židovskom mentalitetu, taj izraz označava konkretno ljudsko biće.⁶

Mt i Mk donose i zapovijed: »Uzmite i jedite«, što ispušta Luka, slijedeći svog učitelja Pavla (1 Kor 11, 24). Ipak Luka ističe tu namjenu za ljude još dubljim riječima: »koje se za vas daje« (Lk 22, 19). Time ujedno ističe i žrtveni značaj euharistije. Izraz »za vas« ne znači samo za učenike već za sve ljude (usp. Gal 1, 4).

Luka također donosi zapovijed da se taj čin obnavlja: »ovo činite meni na spomen« (Lk 22, 19; usp. 1 Kor 11, 24-25). Mk i Mt ne donose tu zapovijed obnavljanja euharistije vjerojatno stoga, što se ona već slavila u zajednicama, čiju liturgijsku praksu oni opisuju. Kao što je naime Vazmena večera spominjala oslobođenje iz Egipta i svake se godine slavila, tako i učenici trebaju slaviti novu Pashu na spomen onoga što je Isus učinio, slaveći euharistiju ne samo kao žrtvu nego kao sakrament koji treba trajno posadašnjivati.

Tim je riječima ustanovljeno također i svećeništvo koje će kroz vjekove posadašnjivati čudo Posljednje večere, unašajući u vrijeme kraljevstvo Božje. Tako su to shvatili apostoli te su od prvih vremena obnavljali tajnu Posljednje večere (usp. Dj 2, 42, 46).

Kako je Isus postupio s kruhom, tako postupi i s vinom. Marko ističe da su svi pili iz čaše. Razlog je shvatljiv. Naime, za vrijeme obroka svatko je imao pred sobom svoju čašu i iz nje pio po volji. Ovdje se pak ističe da su svi pili od iste čaše koju je Isus blagoslovio. Za kruh je slično kazano već time što je rečeno, da je Isus razlomio kruh i podijelio prisutnima.

Velika novina koju Isus uvodi jest — da daje piti svoju krv. Židovski je naime Zakon branio piti krv žrtvovanih životinja (usp. Lev 17, 10—12), budući da je ona simbol života, a život pripada Bogu. U novoj žrtvi koju Isus ustanovljuje, događa se temeljni obrat: Bog se u svom Sinu nama daje kao žrtva, te je stoga potrebno piti njegovu krv, da bismo u njemu imali život vječni (Iv 6, 53—57).

Formula posvećenja vina u biti je jednaka onoj nad kruhom: »Ovo je moja krv ...«

Ipak posvetna molitva nad kaležom je nešto šira, budući da u njoj Isus želi istaknuti žrtveni značaj euharistije. Euharistija nije samo hrana, nego je i novi Savez i Žrtva.

Mt i Mk govore o »Krvi saveza« s izravnim pozivanjem na Izl 24, 1—8: kao što je naime na Sinaju Savez između Jahve i izabranog naroda bio

⁶ Usp. *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj. 337.

zapečaćen žrtvenom krvlju, tako će i Kristova žrtvena krv zapečatiti novi Savez između Boga i čovječanstva te će stvoriti novi narod Božji.

Najbolji teološki komentar uz ovaj tekst dao nam je sam Duh Sveti u posl. Hebrejima: Spasitelj je jednom zauvijek prolivljanjem svoje krvi prinio žrtvu — savršenu, obilnu, vječnu i neiscrpivu (Hebr 8, 6—13; 9, 1—10, 18).

Lk 22, 20b i Pavao (1 Kor 11, 25b) imaju formulu: »Ovaj je kalež novi savez u krvi mojoj«, koja govori o ostvarenju novoga Saveza, koji su proroci više puta naviještali (usp. Jr 31, 31 sl.).

Novi Savez, zapečaćen Kristovom krvlju, za stalno zamijenjuje stari Savez i proširuje se na sve ljude (usp. Hebr 9, 15—22).

Žrtveni značaj Kristove krvi izražen je specifičnim žrtvenim izrazom »enhynnomenon« (proliven) koji nam govori kako kalež sadrži krv koju će Isus kao žrtva proliti na križu.

Marko ističe da će Isus proliti svoju krv »za mnoge«, što semitski i biblijski znači »za sve« (usp. Mk 10, 45; Rim 5, 12—20; 12, 5; 1 Kor 10, 17). Tako Isus sebi pridijeva otkupiteljsko poslanje koje Izaija dodjeljuje sluzi Jahvinu (Iz 42, 6; 49, 6; 53, 12) i jasno ističe vrijednost i domet svog spasiteljskog djela.

Uz spomen »krvi prolivene za mnoge« Matej nadodaje »na otpuštenje grijeha« (Mt 26, 28), što otkriva duhovni značaj Kristova djela i vid zadovoljštine u Kristovoj žrtvi.

* * *

Istaknimo još jednom da sva tri sinoptika donose dva izraza od velikog značenja: savez i krv, koji u svojem novozavjetnom kontekstu još jednom potvrđuju Kristovu izjavu, da nije došao dokinuti Zakon ni proroke, nego ih nadopuniti i usavršiti (Mt 5, 17).

Izraz »diathéke« (savez) hebr. »berit«, vrlo često se upotrebljava u SZ da označi ugovor, savez, bilo da je shvaćen juridički, kao društveno iskustvo među ljudima ili zajednicama koji sklapaju bratstvo i gdje je Bog pozvan za svjedoka i zaštitnika, bilo da je shvaćen teološki, kao sporazum između Boga i Izraela, u kojemu je Jahve jamac i ujedno član Saveza, koji je uvijek plod Božje blagonaklonosti te uključuje poruku spasenja s Jahvine strane i vjernosti sa strane izabranog naroda.

U prijevodu LXX izraz je pod utjecajem helenističkog prava, u kojemu »diathéke« označava posebno oporuku, posljednju volju, i tako naglašava Božju transcenciju i blizinu čovjeka.

Upravo u teološkom smislu nalazimo ovaj izraz u NZ kao navještaj i ostvarenje Božje odredbe za spasenje čovječanstva.

Savez dakle o kojemu govori Isus na Posljednjoj večeri ostvarenje je plana spasenja što ga je Bog zamislio i označuje da stupa na snagu novi statut koji konačno određuje odnose između Boga i čovječanstva, te u tom smislu i poprima značenje oporuke (Hebr 9, 5), tj. posljednje volje kojom Krist raspolaže svojom krvju na korist ljudi.⁷

S izrazom »diathéke« u našem je tekstu povezan izraz »haima« (krv). Kao i sve stare religije, i židovska je također pridjevala krvi sakralni

⁷ Usp. *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj., 542.

značaj, kao sjedištu života. Budući da život pripada Bogu, koji je Stvoritelj svega, upotreba krvi bila je strogo zabranjena ljudima, a u kulturnoj upotrebi poprima sakralno značenje, bilo da zapečati na nerazrešivi način svezu Saveza (Izl 24, 3—4; Zah 9, 11), bilo da u obredima zadovoljštine očisti od krivnje (Lev 16; 17, 11), bilo da u obredima posvete označi pripadnost Bogu (Izl 29, 20 sl; Lev 8, 23 sl. 30; Ez 43, 20). U NZ krv je nadasve promatrana u sakralnom vidu i dosiže svoje najuzvišene teološko značenje kada je promatrana u svezu s Kristovom smrću. U toj perspektivi novozavjetni spisi ne gledaju na krv toliko koliko je element fizičkog života, nego ukoliko je ona znakoviti izražaj Kristove smrti u njezinu spasiteljskom značenju.

U kontekstu Posljednje večere Kristova krv postaje tako jamstvo novoga Saveza s Bogom, budući da Kristova žrtvena smrt proizvodi novi Savez, koji Jeremija naviješta (Jr 31, 31 sl) i koji se ostvaruje u novom Zakonu, koji nije u kamen urezan, nego upisan u srce i donosi oprostjenje grijeha. Kao što je u SZ sinajski Savez zapečaćen krvlju žrtvovanih životinja, tako je i novi Savez potvrđen zauvijek krvlju Božanskog jaganjca, Krista, koji nas pomiruje s Bogom i otkupljuje od grijeha.⁸

3. Obćanje euharistije (Ivan 6)

Ivan u razmišljanju vjere uočava dublji smisao Isusovih riječi i postupaka i tako nadopunja sinoptike.⁹

Dok govori o Posljednjoj večeri, on ne govori o ustanovljenju euharistije, vjerojatno stoga što ne želi opetovati što su već drugi jasno istaknuli. Međutim, on donosi druga očitovanja Isusove ljubavi, koja Isus očituje upravo za vrijeme Posljednje večere (usp. Iv 13—17). Na taj način Ivan potcrtava pravo značenje euharistije, koje je u punini predanja ljubavi. Ivan također donosi govor o kruhu života i obćanju euharistije, koju promatra u svjetlu kasnijeg ostvarenja na Posljednjoj večeri i u žrtvi Križa.¹⁰

a) Ivan ističe kako Isus obćava euharistiju iza čudesnog umnoženja kruha. To umnažanje kruha tek je »znak« (Iv 6, 26) jedne druge zbilje.

Radi se o dvama životima: zemaljskom koji propada i nebeskom koji u vijeke traje (Iv 6, 27). O vječnom životu treba voditi brigu. A taj život je sam Isus. U više navrata Isus to ističe: »Ja sam Put, Istina i Život« (Iv 14, 6; usp. 11, 25); čitavo je Ivanovo evanđelje napisano da bi po vjeri u Isusa Krista, Sina Božjega, imali život u njegovo ime (Iv 20, 31).

Dosljedno tome treba voditi brigu o vodi (Iv 4, 14) i hrani koja daje vječni život (Iv 6, 27). Put je do te hrane vjera u Isusa Krista (Iv 6, 29). To je temeljno djelo Božje koje Bog od svakoga traži.

⁸ Usp. *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj., 542—543.

⁹ U egezezi Iv 6 slijedimo: *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj., 931—955; usp. B. Vawter, *Il vangelo sec. Giovanni*, u *Grande Comm. bibl.*, 1394—1399.

¹⁰ Ivan ne opisuje konkretnu ustanovu sakramenta, ali mnogo dublje ulazi u samu zbilju sakramenata koji postaju životno ozračje. Usp. B. Vawter, *Il vangelo sec. Giov.*, nav. dj., 1372.

Isus je nova mǎna, koja je sišla s neba, koju Otac šalje svom narodu (Iv 6, 33). Sada slikoviti navještaj mǎne prelazi u zbilju.

Svečano stoga Isus naviješta: »Ja sam kruh života« (Iv 6, 35). On je kruh koji daje život. Ova Isusova izjava ima svoje korijenje u SZ i Ivan otkriva njezino dublje značenje. Kruh života doziva u pamet stablo života (usp. Post 2, 9; 3, 22—24; Izr 3, 18; 11, 30; 13, 12; 15, 14), koje je simbol besmrtnosti (usp. Iv 6, 51. 58).

Neće stoga gladovati niti žeđati tko k njemu dođe (Iv 6, 35). Glad i žeđa naime teže za nečim čega čovjek nema a potrebno mu je za život. Isus je sam život i »izvor vode žive«, Duha Svetoga (Iv 7, 38—39); stoga tko njega posjeduje ne gladuje i ne žeđa.

Tko vidi Sina i vjeruje u njega ima život vječni i njega će Sin uskrisiti na Sudnji dan (Iv 6, 40. 44. 47). Tako se u jedno stapaju: vjera u Isusa Krista, život vječni i uskrsnuće. Vjera u Isusa pretpostavlja povijesnu Kristovu stvarnost, kako ističe I Iv 1, 1—4. On je kruh života koji je s neba sišao (Iv 6, 51a).

b) Nakon otajstva utjelovljenja, koje je u ovom prvom dijelu (Iv 6, 26—51) višestruko istaknuto, prelazi Ivan na obećanje euharistije (Iv 6, 51b—58). Kao što je stvarno njegovo utjelovljenje, tako će biti i njegovo darivanje u Euharistiji:

»Kruh koji ću ja dati, moje je tijelo.« Grčki izraz je mnogo jači: sarks, što znači meso, pūt, i bolje odgovara semitskom mentalitetu.

Izraz »dati tijelo« specifičan je izraz koji označava žrtvovanje; Ivan u ovom izrazu aludira na žrtvu Križa, koja će se poslije ostvariti.

Prva kršćanska svjedočanstva upotrebljavaju također izraz »meso, pūt« (sarks) (usp. sv. Ignacije Antioh., sv. Justin). Vjerojatno je sam Isus na aramejskom upotrijebio riječ »pūt« a ne »tijelo«, jer trajno govori paralelno i o krvi, a u toj cjelini u aramejskom jeziku dolaze zajedno izrazi »pūt i krv«, a ne »tijelo i krv«.⁴¹

Židovi su se sablaznili na tu svečanu Kristovu izjavu (Iv 6, 52). Isus pak ponovno naglašava: »Ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega i pili krvi njegove...«

Već sam izraz »tijelo« kod Židova označava čitavo biće, čovjeka. Još više to vrijedi za izraz »tijelo i krv«. Radi se dakle o »blagovanju osobe«, o sjedinjenju s njom na taj način da ona postaje našim životom. Isus naime ostaje u sebi čitav (Iv 6, 56), on dolazi čovjeku i daje mu vječni život (Iv 6, 55), daje mu uskrsnuće (Iv 6, 54).

Po tom kruhu mi se povezujemo s Kristom, koji živi od Oca (Iv 6, 57) i tako ulazimo u samo otajstvo Očeva života. Pošto su se učenici zbunili i mnogi ga ostavili, Isus se poziva na svoj silazak odozgo i uzlazak k Ocu (Iv 6, 62), poziva se na Duha koji sve oživljuje i koji daje da i njegovo Tijelo postaje izvor života (Iv 6, 63; usp. 4, 24). Isti Duh i nas uvodi u spoznaju duhovnih stvarnosti. Tako nas euharistija uvađa u sam trojstveni Božji život.

⁴¹ Usp. *Il messaggio della salvezza*, nav. dj., 942—943; B. Vawter, *Il vangelo sec. Giov.*, nav. dj., 1398.

Kada su mnogi zbog toga napustili Isusa, on ne mijenja svojih riječi, nego pita i apostole, hoće li i oni otići (Iv 6, 67). Petar tada u ime apostola odgovara i očituje svoju vjeru u Isusa: »Ti imaš riječi života vječnoga« (Iv 6, 69). Riječ je to, o kojoj govori Ivan odmah na početku svojeg evanđelja, koja se utjelovila i došla za to da svi po njoj život imaju. Riječ je to Božja koja je tijelom postala (Iv 1, 14) i koja se u svome tijelu daje za hranu. I kao što prihvaćanje Božje riječi daje svima da postanu djecom Božjom (Iv 1, 12), tako ih hrani svojim Tijelom u euharistiji.¹²

c) Da bolje shvatimo ovaj Ivanov Izvještaj o obećanju euharistije, trebamo imati pred očima 1. da Ivan promatra Isusove riječi u svjetlu Isusova uskrsnuća, gdje jasno spoznaje Kristovo božanstvo. To se vidi već iz prvih riječi njegovog evanđelja: »U početku bijaše Riječ...« (Iv 1, 1 sl.); 2. da je Isus Sin Božji (Iv 11, 27), te je on u Ocu i Otac u njemu (Iv 14, 11). Tko vidi njega, vidi i Oca (14, 9). On je od Oca poslan u svijet (Iv 10, 36; 17, 19). Dakle, i riječ o Kruhu života spada u govor koji svi ne razumiju (Iv 6, 60. 64—65). Međutim, tim govorom i obećanjem Isus priprema svoje apostole za ustanovu euharistije. Kod umnoženja kruha mi smo na istaknutom »znaku«, semeion, koji upućuje na dublje značenje kruha i života.

Nakon ulaženja u otajstvo utjelovljenja možemo s Ivanom zaći u pravu dubinu Kristovih riječi o Kruhu života. Kao što se ne može doći do Oca, nego po Kristu; kako se ne može čuti Oca nego po njegovoj Riječi, tako treba i blagovati taj Kruh, kako nam se stvarno u Tijelu otkriva i daje. To je vrhunac Božjeg darivanja, kada nam se u euharistiji daje kao hrana života. Isusov govor vjerojatno nije izrečen odjednom, nego Ivan razmišlja o temeljnom govoru koji je Isus izrekao u Kafarnaumu, i veže ga s kasnijim Isusovim riječima i djelima. Sve to poprma jasnije i dublje značenje u svjetlu ustanove euharistije, žrtve križa i uskrsnuća. Ivan prenaša Isusove temeljne misli, ali na način koji odgovara potrebama prvotne Crkve za koju piše evanđelje. To ne smanjuje povijesnost Isusova govora, nego ga obogaćuje odjekom iz života liturgije prvotne Crkve. Ne zaboravimo da su evanđelja najprije kroz neko vrijeme propovijedana u krilu zajednice vjere i tek poslije su, kada su se ustalile određene tradicije, napisana u današnjem obliku. Odatle shvaćamo da Isus nije upotrijebio ovako jasne i zbijene izraze pred mnoštvom u Kafarnaumu, makar je u svom govoru sve to navijestio. Tek nakon ustanove euharistije, žrtve križa i uskrsnuća, kroz apostolsku katekezu i liturgijsku praksu prvotne Crkve, sazret će po Duhu Božjem i doći na površinu sva punina Isusova govora u Kafarnaumu.

Možemo dakle reći, da Ivan veže na svoj način obećanje i ustanovu euharistije u jednu cjelinu. Pošto su sinoptici i Pavao jasno istaknuli ustanovu euharistije na Posljednjoj večeri, on se zadovoljava aluzijom na njezinu ustanovu. To ujedno, čini se, odgovara i načinu kako Ivan ulazi u Isusovo otajstvo u svojem evanđelju. On naime obrađuje pojedine vidove Kristova otajstva i veže ih na svoj način uz konkretne povi-

¹² Za jedinstvenost Isusova govora i jasno izraženu stvarnu Isusovu prisutnost u euharistiji usp. također B. Vawter, *Il vangelo sec. Giov.*, nav. dj., 1396—1399.

jesne događaje. U Ivanovu evanđelju lako zapažamo to njegovo prvenstveno zanimanje za ideje, a ne za kronologiju i topografiju. Stoga on u Evanđelju donosi temeljne otajstvene zbilje koje očituju Kristovo spasiteljsko djelo: Isus kao utjelovljena Riječ Očeva (Iv 1); kao utemeljitelj nove ekonomije spasenja (Iv 2—4); kao Riječ koja daje život (Iv 4—5); kao Kruh života (Iv 6); kao Svjetlo i život svijeta (Iv 7—8); Svjetlost sudi (vI 9—10); Pobjeda života nad smrću (Iv 11); Život po smrti (Iv 12); Oproštajni Isusovi govori na Zadnjoj večeri (Iv 13—17); Isusova Muka (Iv 18—19); Uskrsli Krist (Iv 20—21).¹³

Kod Ivana dolazi jasno do izražaja, kako je navještaj euharistije prekretnica u Isusovu propovijedanju i javnom djelovanju. Tada ga mnogi napuštaju, a Petar u ime apostola očituje svoju vjeru i svoje prihvaćanje cjelovite Isusove tajne u vjeri (Iv 6, 67—69; usp. Mt 16, 13—20; Mk 8, 27—30; Lk 9, 18—21).

4. Korintski slučaj (1 Kor 10—11)

Otajstvo Euharistije prvotno je življeno u krilu zajednice Crkve te je u danom slučaju dovelo i do pojedinih slučajeva koje je trebalo riješiti. Tako se to dogodilo u Korintu. Kada Pavao daje rješenja i odgovore na te probleme u Korintu, ujedno nam osvjetljuje i samo otajstvo Euharistije.¹⁴

Pitanje idolotita (1 Kor 10, 14—11, 1)

Pavao rješava teškoću koja je iskrsla u odnosu na blagovanje mesa žrtvovanog idolima (idolotita) u jednom širokom pogledu vjere, koji zahvaća Stari i Novi zavjet.

Ponajprije ističe kako je posebno izlazak iz Egipta i prolaz kroz Crveno more i pustinju znak novozavjetne zbilje: oblak je znak Krista, Crveno more znak je krštenja, a mana i voda iz Stijene znak su Euharistije (1 Kor 10, 1—11). Zatim zalazi konkretno u sam problem i rješava teškoću idolotita (1 Kor 10, 16—17). Nas ne zanima toliko pitanje idolotita nego nauka o otajstvu euharistije koju tom prilikom Pavao iznosi. On ističe kako euharistija čini zajedništvo (koinonia) s Kristovom krvi i Kristovim tijelom; ona ujedno stvara zajedništvo (koinonia) među vjernicima. Kada Pavao govori o zajedništvu što ga euharistija proizvodi u nama u odnosu na Krista, onda se on susreće s Ivanom, koji donosi Isusove riječi: »Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu« (Iv 6, 56). To zajedništvo Pavao još jače ističe u 11, 27—30.

Važno je također uočiti kako je to zajedništvo po euharistiji zajedništvo s tijelom i krvlju žrtvovanog Krista. To je dakle žrtvena Gozba. Pavao ne treba Korinćanima na široko iznašati tu nauku. Ona je već u to rano doba prvotne zajednice duboko življena. Stoga on sasvim mirno govori

¹³ Usp. W. J. Harrington, *Uvod u Novi Zavjet*, Spomen ispunjenja, KS, Zagreb, 1975, 412—414. 420. 436.

¹⁴ U egzegetskom izlaganju slijedimo: *Il Messaggio della salvezza*, nav. dj. V, 561—572; usp. R. Kugelman, *La prima lettera ai Corinti*, u *Grande Comm. bibl.*, 1174. 1176.

duboko realistički o »stolu Kristovu« čiji dionici vjernici postaju po blagovanju euharistije, kao i o »stolu đavolskom« čiji su dionici oni koji blaguju od žrtava prinesenih idolima (10, 22). Izvanredno blizak i dubok realizam!

Nadalje, prema Apostolu euharistija je zajedništvo s Kristovom mukom. Kao što je naime Isus za Večerom odijeljeno blagoslovio kruh i vino, te kao što je na križu Kristovo tijelo bilo odijeljeno od prolivene krvi, jednako tako vjernik ulazi u zajedništvo sa žrtvovanim tijelom i krvlju, s Kristom koji se žrtvuje. Kalvarijska, dakle, i euharistijska žrtva su jedno.

Euharistija ujedno proizvodi zajedništvo (koinonia) i među vjernicima u Kristu. Dionici naime Kristova tijela ujedno postaju dionici i jedni drugima. Tu je uzvišena teološka Pavlova sinteza, koja utemeljuje njegovu teologiju, posebno o Tijelu Kristovu, koje je Crkva (usp. I Kor 6, 15; 12, 12 s11; 27; Gal 2, 20; Ef 5, 30). U toj bogatoj, jednostavnoj i cjelovitoj viziji otajstva euharistije, Pavao odgovara na teškoću koja je nastala u korintskoj Crkvi. Posebnu važnost imaju ti Pavlovi tekstovi baš zbog toga što očituju kako je ta zbilja vjere duboko ukorijenjena u zajednici Crkve.

Agape i euharistija (I Kor 11, 17—34)

U okviru slavljenja same euharistije došlo je u Korintu također do nekih teškoća. Naime, prije slavljenja euharistije blagovala bi se bratska gozba, agape. Ali tu je dolazilo do nereda, do povreda ljubavi i neumjerenosti. U vezi s tim problemom Pavao se poziva na nauku o ustanovi euharistije, koja je njima dobro poznata: Apostol se, govoreći o ustanovi euharistije, poziva na Predaju (1 Kor 11, 23), u čemu se u bitnom slaže sa sinopticima. Naglašava povijesnost događaja dvaput opetujući »činite ovo meni na spomen«, naime nakon posvete kruha i poslije posvete vina. On postavlja Korinćane pred tu temeljnu činjenicu otajstva, da se dosljedno tome ponašaju.

Iz Pavlova izvještaja proizlazi, da euharistija naviješta smrt Gospodnju, dok se on ne vrati (1 Kor 11, 26). Euharistija tako spaja žrtvu križa i paruziju. Žrtvu križa spominje i posadašnjuje, a paruziju naviješta i priprema. Upravo zbog te stvarnosti, što je euharistija Kristova žrtva, tko jede nedostojno euharistiju, krivac je tijela i krvi Gospodnje (1 Kor 11, 27). Kada Pavao ovdje govori o nedostojnosti, čini se da ima pred očima nered koji su se zbivali kod agapa. Ako dakle ti neredi čine da je netko krivac tijela i krvi Gospodnje, tim više će to vrijediti za svaki teški nered koji čovjek nosi u savjesti kada pristupa euharistiji. Apostol sasvim jasno ističe stvarnu Isusovu prisutnost u euharistiji riječima: bit će »krivac tijela i krvi Gospodnje« (11, 28), ili pak kad kaže: jer »ne raspoznaje tijela Gospodnjega« (11, 29). Ove su riječi među najjasnijima koje očituju vjeru prvotne Crkve u euharistiju.

Posebna je važnost ovih tekstova, što u njima Pavao usput govori o otajstvu euharistije, da tako ispravi nered do kojih je došlo u Zajednici. Ta je zbilja duboko ukorijenjena u korintskoj Crkvi, te stoga i može na taj način pred njom obrazlagati. I nije to samo činjenica Crkve u Korintu, nego čitave Crkve, koja počiva na zajedničkoj Predaji.

5. Važnije teme sadržane u obećanju i ustanovi euharistije

U pregledu izvještaja o ustanovi euharistije kao i o njezinu obećanju slijedili smo tok izvještajâ u njegovu nutarnjem redoslijedu i bogatstvu. Da se može slijediti taj nutarnji ritam izlaganja svetog pisca, nije se moglo posebno zaustaviti na pojedinim temama, koje pojedini tekstovi spominju. Učinimo to sada. Istaknimo pojedine biblijske teme koje su u tim tekstovima sadržane i koje će nam pomoći da produbimo otajstvo.

Euharistija kao Gozba¹⁵

Isus rado sudjeluje na gozbi s učenicima i drugim osobama, dapače i s grešnicima i carinicima (Mk 2, 16). Zajedništvo na gozbi, prema židovskmo shvaćanju, znači solidarnost sa sustolnicima. Njegovo držanje na gozbi ostvarenje je mesijanske gozbe, »jer je Zaručnik s njima« (Mk 2, 19), te je ujedno i eshatološki znak vrhovnog Božjeg gospodstva i njegovog već sadašnjeg djelovanja, koje je ujedno preludij i anticipiranje eshatološke svadbene gozbe u kraljevstvu nebeskom (Mt 22, 1—14; 25, 1—13; 8, 11). Mesijanska je gozba hranjenje tisuću osoba na pustom mjestu koji idu za Kristom (Mk 8, 6; Mt 15, 36), kao što je to Mojsije činio u pustinji (Iv 6, 14. 32). Isus je dakle novi Mojsije, koji ostvaruje čudo mane u pustinji. On je dapače živa mana koja je sišla s neba.

Isusova večera istodobno je oprosna večera. Kao što su se patrijarsi i Božji izaslanici opraštali od svojih potomaka (usp. Izak — Post 27), tako se Isus oprašta od svojih učenika. Nije to samo Posljednja večera, nego je jedan posebni oporučni čin. Pred samu smrt Božji čovjek još jednom u gozbi jača svoju snagu i daje blagoslov u koji sabire i sintetizira čitav svoj život (usp. Jub 22, 1—9; 31, 22 sl; Oporuka Neft. 1, 2). Isusova večera ostvaruje također tu oprosnu gozbu, u kojoj on daje svoj blagoslov (Iv 13—17).

Isusova Posljednja večera naviješta i eshatološku gozbu. Židovi su predstavljali kraljevstvo Božje u slici svečane eshatološke gozbe. Isus prihvaća to shvaćanje (Mt 8, 11; 22, 1—14). To će on istaknuti i na Posljednjoj večeri. Dok slavi Večeru on misli na eshatološku gozbu (Lk 22, 16. 18; Mt 14, 23). On neće više piti od roda trsova, nego tek u kraljevstvu Božjem. Upravo njegova smrt omogućit će taj nastavak ove gozbe u eshatološkoj zbilji. Ovim obećanjem naviještena je nada uskrsnuća i uvjerenja da njegovom smrću započinje novi odsjek ostvarenja kraljevstva Božjega. Stoga tko blaguje od ovoga kruha i pije od ove čaše, on će živjeti uvijek, on će uskrsnuti (usp. Iv 6, 51. 54. 55. 58).

Euharistija kao Pashalna večera

Sinoptici nam jasno govore, da je Isusova Posljednja večera pashalna (vazmena) večera (Mk 14, 16 si; Lk 22, 15), makar se prema Ivanu slavila dan prije (Iv 18, 28). Isus je svoju euharistiju povezao s pashalnom večerom i tako njezino bogato značenje upotrijebio da označi svoj dar

¹⁵ Usp. J. Betz, *L'Eucarestia come mistero centrale*, u *Myster. salutis*, 8, 238—242.

(beskvasni kruh, gorko zelje, janje). Pasha je bila duboki spomen na silna djela Božja, koja je Gospodin učinio pri oslobađanju Izraela iz Egipta (Izl 12, 14), gozbeno ostvarenje saveza i ujedno pogled pun nade na eshatološko spasenje, očekivanje Mesije i njegovog kraljevstva, upravo te noći.¹⁶

»Izbavljanje o izlasku aktualizira se u svakogodišnjim Pashama. Taj se duboki smisao blagdana snažnije osjeća na važnim prekretnicama Izraelove povijesti: na Sinaju (Br 9) i o ulasku u Kanaan (Jš 5); u vrijeme Ezekijinih reformi oko 716. (2 Ljet 30), te Jošijinih reformi oko 620. g. (2 Kr 23, 21 sl); u vrijeme obnove do koje dolazi poslije babilonskog sužanjstva 515. g. (Ez 6, 19—22).¹⁷

Pasha naviješta uvijek nova oslobođenja Izraela, koja Gospodin ostvaruje u svom narodu. U vremenu poslije sužanjstva Pasha dobiva vrlo bogat smisao, što ga do kraja razjašnjava Targum o Izl 12, 42: »Izrael izvučen iz ropstva podsjeća na svijet izvučen iz kaosa, na Izraela izvučena iz lomače i čovječanstvo što ga očekivani Mesija izvlači iz bijede.«¹⁸ Te perspektive nalaze u Bibliji mnogobrojne oslonce: u psalmima, kod proroka, u mudrosnim i povijesnim knjigama. Svi Božji zahvati u prošlosti bude nadu da će u budućnosti nastupiti onaj odlučni zahvat po Mesiji.¹⁹

Isus prihvaća ovaj spomen i očekivanje utemeljeno na Božjim zahvatima i ostvaruje ih: on dariva svoje euharistijske darove kao novu spasiteljsku zbilju, sadržanu u njegovoj osobi i u predanju smrti zadovoljštine, on uspostavlja novi savez i anticipira spasenjsko ostvarenje kraljevstva Božjega. Kao i židovska Pasha, tako i ova nova nije samo subjektivni spomen prošlih događaja, nego je objektivno kultno ostvarenje eshatološkog spasenja. Ukoliko je to nova Pasha, Isusova Večera treba da bude posađašjena.

Euharistija — Žrtva

Svojom riječi Isus naviješta svoju smrt i spasenjsku zbilju koju ona donosi. Euharistija je Tijelo Kristovo, što se daje za ljude (Lk 22, 19; usp. 1 Kor 11, 23; Iv 6, 51). Kalež koji on blagoslivlja Krv je njegova, koja se »za mnoge prolijeva« (Mk 14, 24; usp. Lk 22, 20). Blagoslov nad kruhom i nad vinom doziva nam u pamet proročku riječ Izaije (Iz 53, 10 s11), te naviještaju skoru smrt kao krvno mučeništvo i kao mučeničku žrtvu života, kao žrtvu zadovoljštine.²⁰ Isus prihvaća slobodno svoju smrt za otkupljenje mnogih. Iz ovih Kristovih riječi vidimo da Isus sebe smatra Slugom Patnikom (Iz 53, 11 s1) i svoju smrt prihvaća kao pomirnu žrtvu (usp. Iz 53, 10).²¹

¹⁶ Usp. J. Betz, *L'Eucarestia...*, nav. dj. 242—249.

¹⁷ Usp. P. É. Bonnard, Pasha, u RBT, 829; H. Lasêtre, Paque, u DB, IV, 2094—2106; H. Haag, Passah, u LThK, VIII, 133—137.

¹⁸ Usp. P. É. Bonnard, Pasha, u RBT, 831.

¹⁹ Usp. P. É. Bonnard, Pasha, u RBT, 831—832.

²⁰ Usp. J. Betz, *Eucaristia*, u *Dizionario teologico, Queriniana*, I, 612—613; J. Betz, *L'Eucarestia...*, u *Myst. sal.*, 244.

²¹ J. Giblett—P. Grelot, *Savez*, u RBT, 1136.

Povezanost između izvještaja o ustanovi euharistije i Izaijina proroštva o Sluzi Jahvinu zapaže se u izrazima: paredídoto, didómenon, hyper pollón, diathéke, enhynnómenon (usp. Iz 53, 10. 12).²² Prorok Izaija najviše oslobodjenje iz babilonskog sužanjstva kao djelo Sluge Jahvina (Iz 53, 7) koji će postati svjetlo narodima i koji će s pashalnim janjetom služiti kao pralik Spasitelja koji ima doći.²³ Na obredne blagoslove namijenjene kruhu i vinu Isus ugrađuje ustanovu euharistije, dajući učenicima da jedu njegovo tijelo i piju njegovu prolivenu krv. On opisuje svoju smrt kao žrtvu Pashe, kojoj je on novo Janje (Mk 14, 22—24). Evangelista Ivan ističe Kristovu žrtvu time što unosi više aluzija na Isusa-Janje (Iv 1, 29. 36) i time što ističe kako u isto vrijeme pada žrtvovanje vazmenog janjeta (Iv 18, 28; 19, 14. 31. 42) i smrti na križu istinske vazmene žrtve (Iv 19, 36).²⁴ Stoga s pravom Pavao ističe: »Naša je Pasha žrtvovani Krist« (1 Kor 5, 7).

Euharistija — Novi Savez

Uz prolivenu krv koja se nalazi u kaležu ističe se, da je to »Krv Saveza« (Mk 14, 24), koja se na temelju Izl 24, 8 promatra kao krv žrtvena, odijeljena od tijela i stoga Kristova smrt kao kultno žrtvovanje. O Novom savezu sklopljenu u Kristovoj krvi već je prije bilo dosta govora, ovdje je dovoljno na to uputiti. Na taj se način Žrtva i Savez najintimnije međusobno povezuju u jednu cjelinu.

I euharistijska Gozba koja slijedi, vezana je uz to slavljenje novoga Saveza, a kako je to bilo i pri sklapanju Saveza na Sinaju. Tako se Savez, Žrtva i Gozba stapaju u jedno slavljenje.

Kristova stvarna prisutnost u Euharistiji

Temelj sveg ovog dubokog euharistijskog i spasiteljskog djelovanja jest Kristova stvarna prisutnost u euharistiji. Makar je o njoj već bilo govora u toku izlaganja izvještaja o ustanovi i obećanju euharistije, korisno je to ponovno istaknuti i proširiti.

a) U izvještajima ustanove euharistije kod sinoptika zapažamo: — da je subjekt u Kristovu izričaju »ovo« (touto): »Ovo je tijelo moje... ovo je krv moja...« Predikat dakle pripada tom subjektu. »Ovo je poistovjećeno s tijelom odnosno s krvi Kristovom; — u Kristovu izričaju nema čestice koja bi upućivala na poredbu, nego se konkretno tvrdi o »ovom što je tu«, a ne teoretski »o kruhu općenito«: ovo što držim u ruci — moje je tijelo...; — darove koje Isus pruža označava kao hranu, a ne kao simbol: uzmite i blagujte, uzmite i pijte.

b) U Pavlovu izvještaju u 1 Kor 10—11 potpuno je jasno istaknuto, da se radi o tijelu i krvi Kristovoj, jer po dostojnom slavljenju euharistije postajemo zajedničari tijela i krvi Kristove, a po nedostojnom se postaje krivac tijela i krvi Kristove.

²² Usp. J. Betz, *L'Eucarestia...*, u *Myst. sal.*, 8, 235—236.

²³ Usp. P. É. Bonnard, *Pasha*, u *RBT*, 830.

²⁴ Usp. P. É. Bonnard, *Pasha*, u *RBT*, 833.

c) I Ivan u govoru o obećanju euharistije također jasno ističe stvarnost Isusova tijela i krvi u euharistiji.

d) Vjera prve Crkve u otajstvo stvarne Kristove prisutnosti u euharistiji sasvim je jasna. Ona se istodobno poziva na Isusa Krista, koji je ustanovio euharistiju i odredio da se u zajednici Crkve po njoj trajno ponadašnjuje otajstvo njegove Žrtve. Takvo shvaćanje euharistije u prvotnoj Crkvi ne potječe od židovskog mentaliteta, koji se protivi uživanju krvi uopće, a posebno od prinesenih žrtava. Takvo shvaćanje ne potječe niti od helenizma, koji vidi spasenje čovjeka u odjeljenosti od materije i tijela. Takva dakle duboka vjera u Crkvi može potjecati samo od Krista, kako to prvotna Crkva i tvrdi.²⁵ Osvrnimo se stoga na život Isusov koji je sav usmjeren prema ustanovljenju euharistije.

Život Isusov usmjeren prema Euharistiji

Potpuno je jasno iz iznesenih biblijskih svjedočanstava da prvotna Crkva živo vjeruje u otajstvo euharistije i stvarne Isusove prisutnosti u njoj. U prethodnom smo odsjeku vidjeli kako se ta vjera Crkve ne da svesti na utjecaj židovstva i helenizma, nego da je jedino ispravno rješenje ono što i prvotna Crkva tvrdi, da je naime sam Isus ustanovio euharistiju. Na to nas upućuju također čitav Isusov život i djelovanje.²⁶

Isus dolazi na svijet radi našega spasenja. On je očekivani Mesija. U tom smislu on propovijeda i čini znakove. Naviješta svoju smrt (Mk 2, 20; Lk 12, 50; 13, 33) i do tri puta je proriče (Mk 8, 31; 9, 31; 10, 32). On naviješta i svoju proslavu, kao npr. u poredbi s Jonom (Lk 11, 32) ili u obnovi hrama (Mk 14, 59; usp. Iv 2, 19), te pred Sinderijem ističe da će sjediti o desnu moći Božje (Mk 14, 61 sl). Na Posljednjoj večeri naviješta da će od roda trsova ponovno piti u kraljevstvu Božjem, te je uvjeren u vrijednost i pobjedu svoje smrti kao i u spasiteljsko značenje svoje osobe.

Na nečuvan način Isus stavlja u euharistiji sebe u središte spasenja i daje se pod prilikama hrane kao spasiteljski dar. Ovo ne dolazi odjednom. Isus priprema na ovo kroz čitav svoj život. Doista, novi je način na koji to ovdje izražava, ali misao da je on apsolutni Spasitelj prožima čitavo njegovo propovijedanje. On je zadnji i konačni glasnik Božje volje, koja zahvaća, posvećuje i spasava sve.²⁷ Ne samo da on naviješta kraljevstvo Božje, nego ga, ispunjen Duhom Svetim, i uprisutnjuje po čudesima (Mt 11, 14 sl), po izgonjenju đavola (Mt 12, 28). O vjeri u njega ovisi spasenje (Mk 8, 38; Lk 12, 8); stoga on traži bezuvjetno nasljeđivanje sebe (Mt 4, 19; Mk 10, 21), autoritativno tumači i nadopunjuje Zakon (Mt 5, 21—48).

Na Posljednjoj večeri ovaj Kristov postupak dolazi do svojega vrhunca. On daje svojem Tijelu i Krvi značenje što nadilazi smrt. On u svojoj Krvi utemeljuje novi Savez; njegovo Tijelo i Krv postaju temelj spa-

²⁵ Usp. J. Betz, *L'Eucarestia...*, u *Myst. sal.*, 8, 249—250.

²⁶ Opširnije o tom vidi u J. Betz, *L'Eucarestia...*, u *Myst. sal.*, 8, 251—253.

²⁷ Povijesnost toga ističu moderni protestantski egzegeti; usp. E. Fuchs, *Studies of the Historical Jesus*, London, 1946; G. Bornkamm, *Gesù di Nazareth*, Ed. Claudiana, Torino, 1968. i dr.

senja. Utjelovljenje ovdje dolazi do punine svojega izražaja. Nutarnjom logikom Božanske ljubavi Gospodin nam se u punini dariva.

Zaključak

Euharistija je na svoj način vrhunac čitavog Starog i Novog zavjeta. Predanje Boga ljudima započeto u stvaranju i objavi ovdje dosiže svoju puninu. Sam Bog nam se dariva u svom Sinu koji je postao čovjekom i koji nam se daje kao žrtvena hrana u euharistiji.

Sinoptici posebno promatraju euharistiju u ambijentu Starog zavjeta, dok je Ivan promatra u cjelini Isusova života i djelovanja; Pavao nam o njoj govori u egzistencijalnom ambijentu prve kršćanske zajednice.

To su, dakle, i za nas dimenzije euharistije: sadašnja naša zbilja uronjena u puninu Isusova otajstva i čitavu povijest spasenja.

Kod Ivana je jasno povezano otajstvo utjelovljenja i euharistije. To je zadnje očitovanje ljubavi koja nam je dana po utjelovljenju Sina Božjega. Stoga Petar i Crkva uvijek iznova očituju svoju vjeru i potpuno predanje Gospodinu upravo kroz euharistiju. »Gospodine, komu ćemo otići? Ti imaš riječi vječnoga života« (Iv 6, 68—69).

EUCCHARISTIA IN REVELATIONE

Summarium

Tota oeconomia salutis magis magisque Deum nobis manifestat ac in historiam nostram introducit. In Veteri Testamento gradatim Deus manifestatur ac eo ipso praeparat annuntiatque mysterium Eucharistiae, in qua maxima manifestatio dilectionis Patris ac Filii eius nobis datur. Ad istud mysterium melius penetrandum praeprimis attendendum est ad authenticitatem relationum de institutione Eucharistiae (Mc 14, 22-25; Mt 26, 26-29; Lc 22, 14-20; 1 Cor 11, 23-25). Cum Eucharistia in ambitu Veteris Paschae instituitur, attendendum est etiam speciali modo ad sensum Veteris Paschae, quod exitum Israëlis ex Aegypto potenti manu Dei factum ac Foedus Sinaiticum Deum inter ac Israëlem contractum commemorat ac realisat. In ritibus Veteris Paschae, quibus Christus utitur da Novum Pascha instituendum, manifestatur novus exitus novum sacrificium, quod pro nostris peccatis offertur, ac novum Foedus. Eucharistia est gratiarum actio pro nostra redemptione in Christo peracta. In Eucharistia nobis datur non agnus vel manna prouti Patribus, sed Christi corpus ac sanguis, prouti Christus nobis promittit (Jo 6). In Christi corpore nobis datur vita aeterna, in Christi sanguine contrahitur novum ac aeternum Testamentum. Christus pro nobis offertur nosque in unum corpus aedificat (cfr. 1 Cor 10). Eucharistia est verum sacrificium pro peccatis nostris celebratum ac convivium caeleste; in ista Christus realiter praesens est nobisque datur (cfr. 1 Cor 10, 14-11, 1). Eucharistia est memoria Christi mortis in Cruce proindeque culmen totius eius vitae ac actionis. Hac ex ratione in ipsa signum distinctivum Christi discipulorum est: »Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes« (Jo 6, 69).